

V.

Ett olyckans offer.

Under mina första skolpojkkår passerade jag Qvartersgatan på Ladugårdslandet fyra gånger om dagen, ty den gatan var genaste vägen till skolan, och under dessa promenader lärde jag så småningom känna de flesta menniskor, som bodde vid nämnda gata.

På nedra botten i ett litet gult förfallet trähus lefde en skomakare, som mycket intresserade oss skolpojkar, ty han nickade alltid så vänligt åt oss och sjöng visor från morgon till kväll. Vi nickade åt honom igen, och omsider blef vår bekantskap med skomakaren allt förtroligare. Så snart vi gingo förbi, öppnade han fönstret, och vi voro icke sena att börja konversationen, som vanligtvis slutade med att vi begärde en bit skinn till »sugare», eller litet becktråd till att tackla våra skutor med, och aldrig bådo vi förgäfves. Men var skomakaren en beskedlig menniska, så var hans hustru och son desto elakare. Hustrun var nära en half gång till så lång som mannen, med skarpa drag och grå skelande ögon. Jemt snäste och fräste hon, och var hon inne, så kom aldrig samtalet i gång, ty då var mannen förbehållsam och såg alltid med en frågande blick på hustrun, innan han vågade gifva oss en liten skinnbit eller en aln becktråd. Sonen var en svart-hårig pilt på 10 å 12 år, med bruna skarpa ögon, som bakslugtt plirade fram under den låga och lugghöljda pannan. Han ville gerna vara med i våra lekar; men hans vresighet och illslughet gjorde honom förhatlig i våra ögon; dock ville vi ogerna stöta oss med honom, ty det var liksom en aning skulle sagt oss, att det var för att sonen fick umgås med oss, som vi blefvo tålda af den snäsiga skomakarmadamen, och att våra sugare och vårt tacklingsredskap skulle försvinna, om vi gjorde hennes kära son något förnär.

En dag spelade oss likväl Knut (så hette skomakarens son) ett spratt, som vi icke kunde förlåta, hvarför han af oss alla grundligt afbasades och hvilket hade till följd, att då vi nästa gång med klappande hjertan nalkades skomakarens fönster, så mottogos vi af madamen med en skur af grofva ord och löften, att hon skulle vrida halsen af oss alla, om vi ännu en gång vågade titta dit.

Under flera veckors tid var fönstret stängdt, då vi gingo förbi det gula huset, där skomakaren bodde; men en vacker dag stod fönstret på vid gafvel och på fönsterbrädet satt skomakaren och vinkade oss med glad uppsyn.

— Käringen är bortgången, kom nu in till mig, gossar, så få vi prata lite! — ropade skomakaren, och vi läto icke säga oss det två gånger, utan skyndade hastigt och lustigt till porten; men skomakarens röst kallade oss tillbaka.

— Den vägen kommer ingen in, ty gumman min läste igen dörren innan hon gick — ropade han — men jag skall hjälpa er in genom fönstret.

Sagdt som gjordt, vi blefvo den ene efter den andre af skomakarens starka armar inpraktiserade genom fönstret, och snart voro vi alla samlade i ett rum, som utgjorde förmak, sal, sängkammare, kök och verkstad på en gång. Framför fönstret stod disken och framför disken den för en skomakare outhärliga trebeningen. Nu fingo vi se hvad vi ej förut varit i tillfälle att observera, nämligen att vår vän skomakaren också hade tre ben, eller rättare två och ett halft, deribland ett af trä.

Vi frågade efter hvar han förlorat den stump, som fattades i hans högra ben, men då skakade han allvarsamt på hufvudet och sade: — Bry er inte om mitt ben, ni pojkar, utan tala hellre om något roligt, det är så länge sedan vi råkades.

Under det att vi berättade allt hvad nytt och roligt vi hade reda på, satte vår värd fram ett halft dussin öronlösa koppar på disken och fylde dem med svagdricka, hvar efter han gick till den perfärgade skänken och tog fram en flaska med brun sirup. På flaskan var ritadt ett kritstreck, just på det ställe dit sirupen nådde upp; men då vår värd hållt litet sirup i hvar kopp, så strök han ut det gamla strecket och ritade ett nytt litet längre ned, ty — käringen är lika dum som hon är elak — yttrade han med förnöjd min och satte flaskan tillbaka i skänken. I

detsamma gick en pepparkaksförsäljerska förbi fönstret; henne ropade vi an och köpte oss hjertan för en vittin stycket, så långt våra tillgångar räckte. Nu var trakteringen i ordning och vi grepo an kalaset med hjertans lust. Vår värd bestormades med böner, att han skulle sjunga visor för oss, och lät icke länge bedja sig förrän han började. Med klangfull stämma och gripande känsla sjöng han sin lilla visa, som lydde så här:

Så ensam var jag
Se'n barndomsdar,
Och ensam bar jag
Den sorg som var.

Så ensam är jag
Bland prål och flärd,
Och ensam bär jag
Mitt hjertas värld.

Blott döden tror jag
Mig lycka ger,
Och sedan bor jag
Ej ensam mer.

Med stilla uppmärksamhet och rörelse hörde vi den vemodiga sången; men då den var slut, var också vemodet borta, och vi uppmanade vår värd att sjunga en lustig stump för oss.

Skomakaren började sjunga en gammal bondpolska och vi togo alla i ring omkring honom och dansade; men polskan hade nätt och jemt hunnit komma i gång, förrän det blef en annan dans utaf. Dörren rycktes upp och den långa skelögda skomakarmadamen stod framför oss och betraktade oss med majestätisk vrede.

— Rädde sig den som kan! — var nu en tanke, som flög genom allas hjernor. I dörren stod fienden och spärrade utgången; således måste återtagget ske samma väg, som vi kommit in, och ögonblickligt börjades reträtten. Viga, som kattor, hoppade den ene efter den andre ut genom fönstret; men som den första föll, så föllo äfven alla de andra och lågo en stund kraflande på gatan, tills blötbljan med hela sitt våta innehåll kom utdansande genom fönstret och slog ned midt i högen. Då vi väl kommit på fötter igen, sågo vi madamens af vrede pionröda ansigte i fönstret och hörde hennes skärande stämma upprepa en hel ordbok

af de mustigaste glosor. Den af pojkarna, som fått det mesta vattnet öfver sig, fick tag i en gammal toffel, som följt med i blötbaljan, och kastade den med öfvad hand, så att den ett ögonblick täppte till madamens otidiga mun, hvarefter vi alla hals öfver hufvud togo till flykten.

Från den dagen var det icke vidare att tänka på något närmande till vår vän skomakaren, utan måste vi nöja oss med att på afstånd höra honom sjunga sina än sorgsna än glada visor; men då sången någon tid derefter alldeles tystnade, närmade vi oss det välbekanta fönstret och funno rummet tomt. Vi kunde förstå att skomakaren-sångaren hade flyttat, och vi saknade honom till en början rätt mycket; men så glömde vi honom snart för nya föremål.

Omkring tolf år hade förflutit sedan svagdrickskalaset stod hos skomakaren på Qvartersgatan. Jag hade nästan glömt bort hela händelsen, då jag helt oförmodadt träffade på vår värd, vissångaren. En söndagseftermiddag på Djurgårdsslätten, fästades min uppmärksamhet af en bekant melodi, som ljud ett stycke ifrån mig. Rösten tycktes tillhöra en äldre man; jag lyssnade och hörde orden:

Så ensam var jag
Se'n barndomsdar,
Och ensam bar jag
Den sorg som var.

Jag kände igen orden, och då jag kom fram till sångaren, som satt på dikeskanten med mössan i sitt knä, kände jag igen honom också, ehuru tiden mycket förändrat honom. Då han slutat sin visa, gick jag fram till honom och frågade hur det kom sig till, att han på det viset måste förtjena sitt bröd? Han visade på sin högra arm, som hängde lam vid hans sida. Jag frågade om han kände igen mig; men det gjorde han ej, och då jag omtalade för honom, att jag var en af dem, som varit med på svagdrickskalaset, så fästade han sina ögon länge på mig och ett leende krusade hans tunna läppar.

— Hur mår er hustru och er son nu för tiden? —
frågade jag.

— Jag är ensam, alldeles ensam — svarade gubben.

— Hvar har ni då gjort af dem?

— Den historien är för lång att tala om nu; men om herrn vill komma till mig i morgon, så kunna vi få tala

om förflutna tider — återtog gubben och uppgaf sin adress för mig, hvarefter jag aflägsnade mig och han började åter sjunga sina visor för att tilldraga sig medlidsamma människors uppmärksamhet.

Dagen derpå vandrade jag upp till Öfra Styrmansgatan, dit gubben hade gifvit mig adress, och efter något letande fick jag rätt på honom, långt inne på en ruskig gård, i en bostad, som mera liknade en vedbod än ett rum. När jag kom in, satt gubben på en halmmadrass, som låg utsträckt på golfvet; då han fick se mig, nickade han åt mig och bad mig vara välkommen. Han bjöd mig att sitta på rummets enda stol, hvarefter han började samtalet med att fråga hur jag hade det här i världen.

Sedan vi talat en stund om ett och annat, påminde jag honom, att han lofvat berätta sin historia.

— Det vill jag göra, och det är så godt att börja från första början — yttrade gubben och intog en bekvämare ställning på madrassen. — Hvar jag är född vet jag inte, min far och mor har jag aldrig känt; men det vet jag, att jag uppfostrades på barnhuset tills jag blef åtta år, hvarefter jag skickades till en skomakare på landet, och hos honom lärde jag mig handtverket. By-skomakaren, min fosterfar, behandlade mig hårdt, men jag klagade aldrig, ty jag trodde att det hörde till handtverket.

En dag var jag till herrgården med arbete, och innan jag gick derifrån satte jag mig i parken för att hvila mig en stund. Bäst jag satt der, föll det mig in att sjunga, och jag sjöng den ena visan efter den andra, ty som det alltid varit min lust att sjunga, så hade jag lärt mig alla visor jag kom öfver och hade sålunda samlat ett ganska stort förråd.

Plötsligt såg jag mig omringad af en skara herrar och fruntimmer, hvilka nyfiket betraktade mig. En af herrarne steg fram och klappade mig på axeln, sägande: — Du sjunger som en hel karl du, min gosse. Hvad heter du?

Jag sade mitt namn och hvem jag var, och då frågade mig den främmande herrn, om jag icke ville öfvergifva byskomakaren och fara till Stockholm för att lära mig sjunga i stället. — Du är född att bli en stor sångare och inte att lappa skor — försäkrade han, och jag var ej sen att gå in på hans förslag.

Redan dagen derpå flyttade jag från byskomakaren,

som jag nu varit hos i sju år, till herrgården, der jag snart blef en fin herre, allt på bekostnad af ställets egare. Dagligen sjöng jag för honom och hans gäster, och som en dröm förflöt den sommaren för mig; men när hösten kom, skickades jag till Stockholm för att börja mina sångöfningar.

Vid den tidpunkten börja de olyckor och sorger, som sedan kommit på min lott. Jag hade icke varit mer än två dagar i Stockholm förrän jag träffades af den olycka, som gjorde mig till krympling. Jag råkade snafva i en brant trappa och bröt mitt högra ben. Aldrig glömmar jag den förfärliga dag, då man underrättade mig att amputation var nödvändig; jag grät och bad, men nödvändigheten blef lag, och jag fick ett ben af trä i stället för det man tog ifrån mig.

Jag skref till min välgörare och gynnare om hvad som händt mig och fick till svar, att sångöfningarna nu voro onödiga, ty för att göra lycka behöfver en sångare hafva båda sina ben i behåll. Det handverk jag lärt mig blef nu min räddning, och så snart jag blef i stånd att arbeta, tog jag genast kondition hos en af hufvudstadens bästa mästare, som snart gjorde mig till gesäll. Jag var en flitig arbetare och min mästare värderade mig mycket; han behandlade mig mera som en släkting än som en af sina arbetare, och samma välvilja rönt jag af hans enda barn, en dotter som hette Rosa. Då jag blef tjugutvå år, hade Rosa nyss fyllt sexton, och vacker var hon som en ros. Mitt hjerta var känsligt både för hennes skönhet och för den godhet hon visade mig, och hvad var naturligare än att jag till sist kände mig älska henne, innerligt och trofast. Mången gång, då jag såg hennes hjerlighet mot mig, öfverlemnade jag mig åt mina hoppfulla drömmar, men då hon var borta och jag kom att blicka på mitt träben, så insåg jag mer än väl det dåraktiga i mina förhoppningar. Med hvarje dag växte dock min kärlek till henne, och en dag kunde jag icke längre dölja den brand, som förtärde mig.

Rosas sjuttonde födelsedag var inne. Jag hade sytt ett par danskor åt henne och användt all min flit för att få dem värdiga hennes små täcka fötter. Se, här äro skorna, ni kan döma sjelf om jag arbetat dem med omsorg!

Gubben tog bredvid sin hufvudkudde fram ett par

skor af mörkgrönt saffian och visade mig. De voro nu gamla och urblekta, men af formen syntes att de en gång varit vackra. Mest förvånade mig dock att de voro så små, att man kunde tro dem vara gjorda åt ett tioårigt barn och icke åt en sjutton års mö.

— Så små fötter, som hon hade, finns inte i hela kristenheten — yttrade gubben och gömde åter de små skorna, hvarefter han fortsatte sin berättelse: — Som sagdt, det var Rosas födelsedag. Jag kastade af mig verkstadskostymen och tog på mig mina helgdagskläder för att om morgonen gå upp till henne och gratulera. Skorna lade jag i fickan på bonjouren och kom så upp till henne. Kaffebordet stod dukadt i hennes rum och flera blombuketter tronade redan derpå. Hon var ensam inne, och jag kände hur jag rodnade, då jag framstammade min gratulation. För att understödja mitt tal tog jag fram skorna och räckte henne dem, yttrande att de voro en ringa skänk till henne, som jag skulle vilja gifva hela världen, om jag egde den.

Rosa tackade för presenten och bad mig sitta ned i soffan, hvarefter hon sjelf satte sig bredvid mig och såg med sina skalkaktiga ögon in i mina. Jag hade icke sutit vid hennes sida mer än ett par minuter, förrän det började gå omkring i mitt hufvud; jag glömde allt, till och med mitt träben, och såg blott henne, som jag afgudade; jag tyckte mig i hennes ögon läsa ett återsvar på mina glömdande blickar, och i ett ögonblick af berusning fattade jag hennes hand och betäckte den med kyssar, under det jag framhvisade bekännelsen om min kärlek och frågade om hon kunde älska mig?

Rosa steg hastigt upp och betraktade mig en stund, der jag satt och med ängestfulla blickar betraktade de läppar, som skulle afkunna min döm.

I stället för svar brast hon ut i ett klingande skratt, som kom blodet att stanna i mina ådror. Jag reste mig upp för att skynda ut; men då fattade hon mig i armen och bad mig stanna.

— Kunna vi inte vara goda vänner som förr? — frågade hon med mild röst.

Jag egde ej styrka att svara, endast en djup suck arbetade sig fram ur mitt bröst; jag slet mig från henne och skyndade ut för att dölja mina tårar, som oemotståndligt bröto fram ur sina källor. Rosas skratt återkal-

lade mig till verkligheten, och jag insåg hur stor dåre jag var, då jag hoppades på en lycka, som var himmelsvidt skiljd från mig.

Sedan den stunden undvek jag Rosa och försökte att qväfva den eld, som brände mitt stackars hjerta, men förgäfves.

Ett halft år efter denna händelse lemnade jag min kondition hos Rosas far. Det sista arbete jag förfärdigade på hans verkstad var ett par hvita sidenskor, Rosas brudskor. Då jag lemnade dem ifrån mig, märkte mästaren en liten fläck på den högra skon och ville därför kassera dem, men Rosa höll dem till godo; måbända anade hon, att det var en af mina tårar, som fallit på hennes brudsko och fläckt den.

Många år förgingo, under hvilka jag lefde ensam med min sorg och med mitt arbete, utan att bekymra mig om hvad som tilldrog sig i världen, utom då det rörde Rosa. Hennes far dog fyra år efter det jag flyttat från honom, och han lemnade efter sig en betydlig förmögenhet, som naturligtvis tillföll Rosa och hennes man, grosshandlar P. Rosa återsåg jag endast tre gånger; den första gången under sorgeåret efter hennes fader, då jag såg henne komma åkande med sin man; den andra gången flera år senare, då jag mötte henne på en promenadplats, der hon gick med en liten gosse vid handen. Tredje gången jag såg henne, låg hon på sin dödsbädd, olycklig och öfvergifven af alla, ty hon var då fattigare än jag. Hennes man hade förslösat den förmögenhet hon medförde i boet, och sedan hade han lemnat henne och hennes lille son i hjälplöshet och elände för att rädda sig sjelf undan sina kreditorer genom en flykt till Amerika.

Det var på kallelse af Rosa, som jag infann mig vid hennes dödsbädd. Ack, det var en ljuspunkt i mitt lif, då hon sträckte sina små hvita händer emot mig, der jag satt vid hennes hufvudgärd och med både smärta och fröjd betraktade hennes förklarade anlete. Hon bad mig förlåta henne den sorg hon förorsakat mig och sade, att hon glad och lugn skulle gå hädan från den glädjetoma världen, blott hon visste att hennes lille gosse ej skulle blifva utsatt för nöd, när hon en gång låge i grafven. Jag lofvade att blifva en fader för honom, och förlitande sig på mitt löfte, somnade hon lugnt in till den eviga hvilan . . . »

Här gjorde gubben ett uppehåll i sin berättelse och lutade sig ned mot madrassen, öfverväldigad af rörelse. Efter en stund fortsatte han: »Det enda arf Rosa lemnade åt lille Knut, var den present jag gaf henne på hennes sjuttonde födelsedag, de gröna dansskorna, hvilka hon förvarat som ett minne af mig.»

— Knut hette ju också er egen son? — inföll jag och tänkte på den brunögda elaka pojken, som var orsaken till skolkamraternas ovänskap med den långa skomakardamen.

— Jag har aldrig haft något eget barn, det var Rosas son ni såg hos mig, då jag bodde på Quartersgatan — svarade gubben.

— Men er hustru då, som tycktes hysa så mycken kärlek för gossen?

— Hon hade varit hans amma och sköterska, som mot betalning haft gossen under sin vård på senare tiden, och då jag efter Rosas död blef gossens far, tog jag sköterskan till hustru, endast för gossens skull, för att han icke skulle sakna moderlig omvårdnad.

— Och deri gjorde ni rätt.

— Ack nej, det var just min olycka att jag gjorde det. Icke för den smälek jag sjelf fått lida af hennes ondska; men för min stackars Knut, som jag älskade högre än allt annat på jorden. Hvad skall jag svara Rosa, när hon en gång frågar mig hvar jag gjort af hennes son? — återtog gubben med en djup suck, och klara tårar runno ned utför hans gulbleka kinder.

— Men hvar är då Knut och hans fostermor? — sporde jag sakta.

— Hon hvilar i jorden, och han... i fängelset — svarade gubben och en rysning skakade hans magra lemmar. Efter några ögonblicks pinsam tystnad fortsatte han: Det är nu sju år sedan min hustru dog, och då var Knut redan en aderton års yngling. Jag hade alltid velat lära honom mitt yrke; men min hustru var deremot och hade fått i sitt hufvud, att han skulle bli en fin kavaljer. Resultatet af hennes uppfostringssätt blef... Knuts olycka och min. Visserligen funnos onda anlag redan i gossens hjerta, men de utvecklades allt mer och mer, ty hvad jag försökte bygga upp, ref fostermorern ned, och Knut bief först en odugling, men sedan en brottsling.

Hufvudstadsfigurer.

Efter fostermoderns död bodde Knut kvar hos mig, och jag hoppades att kunna förbättra honom; men de onda böjelserna och de dåliga sällskaperna hade större makt än jag. En dag, det är nu ett år sedan, besöktes vårt gemensamma hem af ett par lagens tjenare, som under rättade mig att Knut var häktad för stöld. Visitation anställdes i Knuts och mina gömmor, och i Rosas dansskor, som jag förvarade på botten af min kista, påträffades några undanstuckna dyrbarheter, dem Knut utan min vetskap hade gömt der, och som igenkändes höra till det stulna. Man förde äfven mig i fängelse, der jag stannade i två månader, under den tid ransakningen pågick. Då domen slutligen föll, frikändes jag »af brist på bevis», som det hette; men Knut dömdes till straffarbete. Utsläppt från fängelset träffades jag af ett slaganfall, som förlamade min arm och satte mig ur stånd att arbeta, och sedan dess har jag framläpat mitt olyckliga lif, hvarje dag bedjande till Gud, att han snart måtte finna mig nog pröfvad.»

Här slutade gubben sin berättelse, och efter en kort stund tog jag afsked af honom, sedan jag lofvat att ibland se till honom i hans ensamhet. Men då jag ett par veckor derefter klappade på hos sångaren-skomakaren, stod hans bostad tom. Gud hade hört hans bön, och kommunen hade skaffat honom en bättre och varmare bostad ute på de fatiga kyrkogård vid Tysk-Bagarbergen.

1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.

1811. 1811.